

DET HAR VI LÆRT AF NAKUUSA

INTERVIEW MED MEDLEMMER AF NAKUUSAS BØRNEPANEL

15:25

ELSE CHRISTENSEN

15:25

DET HAR VI LÆRT AF NAKUUSA

INTERVIEW MED MEDLEMMER AF NAKUUSAS BØRNEPANEL

ELSE CHRISTENSEN

KØBENHAVN 2015

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

DET HAR VI LÆRT AF NAKUUSA
INTERVIEW MED MEDLEMMER AF NAKUUSAS BØRNEPANEL
Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

ISSN: 1396-1810
e-ISBN: 978-87-7119-317-6

Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: POLFOTO
Netpublikation

© 2015 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

INDHOLD

	FORORD	5
	RESUMÉ	7
1	INDLEDNING	11
	Rapport fra børnetopmødet	12
	Rapport om 358 unge	12
	2 år efter børnetopmødet	13
	Fjerde rapport	14
2	MEDLEMSKAB AF NAKUUSAS BØRNEPANEL	17
	Adgang til NAKUUSA	17
	Det har vi lært	19
	NAKUUSAs formål	23

3	DELTAGELSE I KAMPAGNER OG AKTIVITETER	27
	Hvert år har sit budskab	27
	Forskellige aktiviteter	28
	Formidling til jævnaldrende	29
4	VIDEN OM UNGE MED SOCIALE VANSKELIGHEDER	33
	Kendskab til unge med sociale vanskeligheder	33
	Begrænset viden om, hvordan der hjælpes	36
	Følger af svigt i barndommen	37
5	HVEM HAR ANSVARET FOR HANDLING?	39
	De unges egne handlinger	40
	Hvem har ansvaret for, at der gøres noget?	41
6	SAMMENFATNING	45
	LITTERATUR	47
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2014	49

FORORD

I 2010 igangsatte Departementet for Familie, Kirke, Kultur og Ligestilling i Grønlands Selvstyre og UNICEF Danmark et fælles projekt ved navn NAKUUSA. Projektet skal være med til at sikre, at børn og unge i Grønland har en grundlæggende viden om børns rettigheder, som de er beskrevet i Børnekonventionen.

Projektet har eksisteret lige siden og er netop nu blevet forlænget for endnu en periode. Den første aktivitet i projektet var et børnetopmøde, som blev afholdt i efteråret 2011. Deltagerne i topmødet var børn i alderen 13-15 år, som kom fra alle dele af Grønland. Efter det første børnetopmøde blev der nedsat et børnepanel, hvor børnene er 13 år, når de starter i panelet og erstattes af nye paneldeltagere, når de bliver 18 år gamle.

I 2012, 2013 og 2014 har der hvert år været en kampagne med et særligt tema, der peger på vigtigheden af, at børn har et godt liv, og at børns rettigheder respekteres. Fokus har været på forældrenes ansvar, alle voksnes ansvar og børns eget ansvar for det gode liv.

Kampagnerne har været fulgt af tv, mindre film, bøger og pjecer og har skabt megen opmærksomhed i Grønland. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd har været med som en del af projektet, idet SFI hvert år har udarbejdet en mindre rapport om de unges viden og holdninger. Først udkom en rapport om viden, erfaringer og holdninger

hos de unge, der deltog i børnetopmødet. Dernæst kom en tilsvarende rapport med informationer om viden, erfaringer og holdninger hos i alt 358 unge fra byer og bygder i alle fire storkommuner med det formål at undersøge, om de mange unge havde samme viden, erfaringer og holdninger, som de få, der havde deltaget i børnetopmødet. Tredje rapport fulgte op på de unge, der havde deltaget i børnetopmødet, for at undersøge, om der var sket ændringer i viden, erfaringer og holdninger. Endelig kommer den foreliggende rapport, der belyser forholdene blandt de unge, der deltager i børnepanelet.

En særlig tak går til programleder Arnavaraq Jørgensen fra UNICEF Danmark samt til fuldmægtig Klaus Møller og konsulent Najaaraq Møller fra Departementet for Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender i Grønlands Selvstyre for godt samarbejde undervejs og for nyttige kommentarer til rapporten.

Tidligere forskningsleder ved SFI, cand.jur. Inger Koch-Nielsen, har givet gode kommentarer og god kritik som ekstern referee på rapporten.

Rapporten er udarbejdet af seniorforsker, mag.art. Else Christensen, afdelingen for børn og familie, SFI.

Rapporten er bestilt og betalt af Departementet for Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender i Grønlands Selvstyre og UNICEF Danmark.

København, december 2015

AGI CSONKA

RESUMÉ

Undersøgelsen er den sidste i en række på fire delundersøgelser, der følger projektet NAKUUSA, der består af en række aktiviteter/projekter, der skal sikre, at børns vilkår og rettigheder styrkes i Grønland. Denne undersøgelse ser på de unge, der er med i NAKUUSAs børnepanel. Der fokuseres på de unges viden om børns rettigheder, som de fremgår af FN's Børnekonvention, og der ses specielt på de unges engagement i NAKUUSAs handlingsorienterede tilgang, hvor der lægges vægt på, at de unge kan opbygge en viden om, en holdning til og en forståelse af sociale vanskeligheder, samt på, at de unge kan være med til at tage ansvar for udviklingen. Undersøgelsen belyser følgende spørgsmål:

1. Hvad har de unge i børnepanelet lært om børns rettigheder?
2. Hvilke aktiviteter i NAKUUSA har de unge deltaget i?
3. I hvilken grad har de unge viden om andre unge med sociale vanskeligheder?
4. Hvad har de unge selv gjort for at tage ansvar, og hvem mener de generelt har ansvaret for, at der gøres noget for at hjælpe børn og unge med sociale vanskeligheder?

RESULTATER

De unge understreger, at de har lært utroligt meget ved at være med i børnepanelet. Alle på nær en enkelt vidste intet om børns rettigheder, før de kom med i panelet. De mener især, at det er væsentligt, at de har lært, at børn gerne må sige det, de vil, og fortælle, hvad de har oplevet (også af negative ting), og at der skal lyttes til, hvad børn siger.

Børnene har generelt deltaget i NAKUUSAs aktiviteter i den periode, hvor de har været med i panelet. De har deltaget i de årlige kampanjer, hvor temaerne har været forældrenes ansvar for det gode børneliv, alle voksnes ansvar, samt børn og unges eget ansvar. De lægger især vægt på, at de har været med til at formidle NAKUUSAs budskaber til andre unge. Alle har deltaget i en formidling på den måde, at de har fortalt om børns rettigheder og om arbejdet i NAKUUSA til de andre elever i deres klasse på den skole, hvor de går, i den by eller bygd, de kommer fra. Det vigtigste har været at formidle, at det er forældrene og de voksne, der har et stort ansvar for, at børn kan leve et godt liv.

De unge har generelt en meget konkret viden om andre unge med sociale vanskeligheder. Alle på nær en enkelt har haft skolekammerater og venner, som de kender og er sammen med, som de ved har/har haft et vanskeligt liv. I de fleste tilfælde handler det om børn/unge, der har vanskeligheder på grund af forældrenes alkoholproblemer eller på grund af seksuelle overgreb mod børnene. Alle ved, hvad sådanne forhold betyder for børns/unges liv og konstaterer det helt sagligt i de beretninger, de giver. Samtidig fortæller de, at de ikke har ret mange erfaringer med at tale om sociale vanskeligheder, selvom de mener, det er vigtigt, at unge er med til at tale om sådanne ting.

Flertallet af de unge fortæller, hvordan de har prøvet at hjælpe deres venner og kammerater, når der har været sådanne problemer. De har hjulpet med, at de andre børn har kunnet komme med hjem og få noget at spise eller eventuelt med, at de kunne få et sted at sove, hvis de ikke kunne være hjemme på grund af forældrenes problematiske måde at leve på. I alle tilfælde har der været tale om konkrete handlinger, der har afhjulpet konkrete problemer. Det er sjældnere, at de unge har talt med deres venner om vanskelighederne, ligesom de stort set aldrig har hjulpet med til, at der kunne gives hjælp for at få problemerne løst. Generelt virker det ikke, som om de unge har forestillet sig, at det var muligt at få hjælp.

De unges svar viser, at de har viden om, at der er andre børn, der er blevet mobbet eller er blevet væk fra skolen, fordi de havde det

svært – her har skolen enten ikke reageret eller har ment, at børnene fungerede så dårligt, at de kom i en specialklasse, der er en klasse for elever, der har brug for særlig faglig hjælp.

En stor del af de unge mener, at det er forældrenes ansvar at hjælpe unge, der har det svært (på grund af forældrenes sociale problemer), alternativt, at det er andre voksne, der arbejder med børn, der har ansvaret. Flere peger desuden på børn og unges eget ansvar, fordi det er nødvendigt, at børn selv siger noget, så man kan blive klar over, hvordan de lever. Selvom Grønland har en god sociallovgivning og har tilbud, hvor man skal henvende sig, hvis man har brug for hjælp, er der ikke nogen, der nævner sådanne ting som et konkret forslag om, hvad der kan gøres.

PERSPEKTIVER

Rapporten viser, at unge i Grønland ved meget om, hvilken betydning det har for børns liv, når forældrene har sociale vanskeligheder. De ønsker i høj grad at bidrage til, at der kan ske ændringer, men de ved meget lidt om, hvad der kan gøres. Det er også kun sjældent, at de unge taler med andre om sociale problemer og har en holdning, der ligger ud over, at det moralsk set er forkert og uønsket, når der er sociale problemer hos forældrene, som ikke søges afhjulpet.

NAKUUSA har fået mulighed for at fortsætte sit arbejde frem til 2020. Det betyder, at det især vil være relevant at pege på perspektiver for det fremtidige arbejde i NAKUUSA og i børnepanelet.

Generelt får de unge en god ny viden, når de lærer om børns rettigheder. Fremadrettet kunne det være nyttigt også at fokusere på, hvordan man kan arbejde for at støtte andre unge i hverdagen, fx tale om psykisk førstehjælp og om de muligheder, samfundet tilbyder til mennesker med problemer. Det kunne også være en god idé at finde nogle voksne (eller unge) rollemodeller, der kunne fortælle om deres erfaringer med at yde en konkret hjælp og med mere målrettet at gøre brug af (og få adgang til) de eksisterende tilbud. Målet må være, at de unge får en mere handlingsrettet viden, samt at de (til en vis grad) kan være med til at formidle en sådan viden ud til andre unge og voksne i Grønland.

GRUNDLAG

Undersøgelsen er primært deskriptiv. Den er baseret på kvalitative interview med i alt 11 unge, der aktuelt er med i NAKUUSAs børnepanel. Det er et beskedent grundlag, og det er derfor ikke muligt at foretage

egentlige analytiske konklusioner. Rapporten er dog informativ og set i sammenhæng med de første tre rapporter om resultaterne af NAKUUSAs arbejde peger den dels på et foreløbigt positivt resultat, dels på nogle centrale perspektiver for det fremtidige arbejde i form af fokus på formidling af konkret viden.

INDLEDNING

Departementet for Familie, Kirke, Kultur og Ligestilling i Grønlands Selvstyre og UNICEF Danmark startede i begyndelsen af 2011 projektet NAKUUSA (se www.nakuusa.gl og www.nakuusa.dk). Projektet består af en række aktiviteter/projekter, der skal sikre, at børns vilkår og rettigheder styrkes i Grønland.

NAKUUSAs første større aktivitet var et børnetopmøde med fokus på børns rettigheder og levevilkår. Topmødet blev afholdt i Ilulissat i efteråret 2011. Deltagerne i børnetopmødet var 13-15-årige børn/unge fra alle dele af Grønland. Projektet var blevet annonceret tidligere på året, og børn/unge i alderen 13-15 år var blevet opfordret til at melde sig, hvis de havde lyst til at være med. I alt 149 unge fra hele landet (svarende til 6 pct. af alle 13-15-årige børn/unge) søgte om at komme med, og 39 børn/unge deltog i børnetopmødet.

I alt tre kriterier afgjorde, hvem der kom med: 1) De unge skulle have gjort sig nogle tanker om børn og unges forhold, herunder gøre sig overvejelser om, hvorfor de ønskede at deltage; 2) deltagerne skulle have nogle ideer om, hvordan de kunne videregive erfaringer fra topmødet, når de kom hjem; 3) der skulle være deltagere fra alle dele af Grønland, både fra byer og bygder.

Efter børnetopmødet blev der nedsat et børnepanel bestående af knap 20 børn/unge med forskellig alder, med forskellig baggrund og fra

forskellige dele af Grønland. Medlemmerne af børnepanelet deltog på forskellig vis i de efterfølgende dele af NAKUUSAs aktiviteter. Det er aktiviteter, som har bestået af en række kampagner, fx for forældrenes ansvar for, at børn og unge har et godt liv, for alle voksnes ansvar for børns liv og for børn og unges eget ansvar, samt en informationskampagne om indholdet af FN's børnekonvention. Omkring en tredjedel af de unge, der havde deltaget i børnetopmødet, kom med i NAKUUSAs børnepanel.

Siden starten har SFI fulgt med i arbejdet på den måde, at der i årene 2012, 2013 og 2014 er udarbejdet rapporter om temaer af relevans for NAKUUSA, som beskrives i det følgende.

RAPPORT FRA BØRNETOPMØDET

Første rapport (*NAKUUSA – vi vil og vi kan*, Christensen, 2012) indeholdt resultaterne fra en spørgeskemaundersøgelse, der var gennemført med deltagerne i børnetopmødet. Spørgeskemaet blev udfyldt af de unge, mens mødet blev afholdt. Skemaet fokuserede især på udsatte unge og på de vanskeligheder, der præger deres liv. Deltagerne i børnetopmødet blev bedt om at besvare spørgsmål, der kunne belyse deres viden om og deres holdninger til sådanne forhold.

Rapporten beskrev de unge deltagers viden om og holdning til sociale muligheder og (især) sociale problemer i Grønland. Der var en redegørelse for de unges vurdering af, hvor alvorlige de anså problemerne for at være, for hvilke problemer, de unge mente, der bør gøres noget ved, samt en kort beskrivelse af de unge, der udfyldte spørgeskemaerne, og deres familier. Rapporten tog således udgangspunkt i børn og unges sociale vanskeligheder, så de kunne ses i relation til børn og unges vilkår og rettigheder.

RAPPORT OM 358 UNGE

SFI's anden rapport (*Ung i det grønlandske samfund*, Christensen, 2013) udkom året efter. Denne rapport fulgte op på den første rapport, idet den indhentede informationer om de samme spørgsmål, som den første rapport havde belyst via svar fra de unge på børnetopmødet. Denne gang var der i alt 358 unge, der besvarede spørgsmålene. Disse unge kom fra

byer i alle fire kommuner i Grønland og fra to bygder. De unges skoler deltog i et samarbejde på den måde, at de sørgede for, at undersøgelsens spørgeskemaer blev besvaret af eleverne i en særlig undervisningstime, der blev sat af til deltagelse i projektet.

Svarene i de to undersøgelser ligger tæt op ad hinanden. De fleste unge mener, at det er vigtigt, at unge bidrager til diskussionen af sociale spørgsmål, samtidig med at det er et mindretal, der har deltaget i sådanne diskussioner eller samtaler. Flertallet af de unge mener, at de har en nogenlunde god viden om sociale problemer. Mere end halvdelen af de unge mener, at sociale problemer især har en sammenhæng med såvel unges som forældres brug af alkohol og hash. Samtidig nævner specielt pigerne, at seksuelle overgreb er et problem. Druk, kriminalitet, svag skolegang, ingen uddannelse og intet arbejde nævnes også som sociale problemer, mens der er færre, der nævner unges psykiske vanskeligheder som et socialt problem.

Omkring 80 pct. af de unge mener, at der bør handles på unges tidlige (og store) forbrug af alkohol og hash, ligesom omkring 66 pct. mener, der også skal sættes ind over for forældrenes store forbrug af alkohol og hash. Tre fjerdedele af pigerne og knap halvdelen af drengene mener, der bør sættes ind over for de mange seksuelle overgreb, ligesom der ønskes en indsats over for druk, kriminalitet, svag skolegang, ingen uddannelse og intet arbejde. De unges ønske om, at der handles over for sådanne forhold, er massivt.

2 ÅR EFTER BØRNETOPMØDET

SFI's tredje rapport, der følger projektet NAKUUSA, kom i 2014. I den rapport (*2 år efter starten på NAKUUSA*, Christensen, 2014) følges der op på resultaterne fra de to tidligere rapporter, idet de unge, der deltog i børnetopmødet i 2011, igen kontaktes og bedes besvare samme type spørgsmål, som blev stillet i tilknytning til børnetopmødet.

37 af de 39 unge, der deltog i børnetopmødet, indgik i undersøgelsen. De unge fik tilsendt et spørgeskema på henholdsvis grønlandsk og dansk. Hvis der gik længere tid, uden skemaet var besvaret, blev de ringet op og fik stillet spørgsmålene telefonisk.

De unges svar lignede i høj grad de svar, der blev givet i undersøgelsen under børnetopmødet. Der er ikke sket ændringer med hensyn

til, hvad de unge selv mener er sociale muligheder og sociale problemer, ligesom mange fortsat finder det svært at tale om sociale problemer. I 2013 er der dog flere unge, der anser det for et problem, at der er mange unge, der ikke får nogen erhvervsuddannelse efter folkeskolen. Desuden gælder det i 2013, at de unge i højere grad peger på, at unge selv har et ansvar for at handle på sociale problemer, ligesom de i højere grad peger på et ansvar hos psykologer, på skoler samt hos ansatte i departementer og kommuner. I 2011 mente de unge primært, at ansvaret lå hos forældrene og hos politiet. I begge tilfælde er der tale om forandringer i svarene, der i lige så høj grad må anses for at være knyttet til, at de unge er blevet ældre, som de er knyttet til holdningsændringer.

FJERDE RAPPORT

Den foreliggende rapport er den fjerde i rækken af rapporter, der har fulgt NAKUUSAs udvikling. Undersøgelsen fokuserer specielt på NAKUUSAs handlingsorienterede tilgang, hvor der er lagt vægt på, at de unge har viden om og holdninger til sociale vanskeligheder, samt på, at de unge er med til at tage ansvar for udviklingen. Det undersøges, hvad de unge, der har været med i NAKUUSAs aktiviteter, selv mener, de har af viden om, holdning til og forståelse af nødvendigheden af at handle, samt de unges opfattelse af, hvem der har ansvar for at handle, når der konstateres sociale vanskeligheder.

Undersøgelsen gennemføres ud fra det holdningsmæssige udgangspunkt, at de unge er mennesker, som det er vigtigt at få med ind i arbejdet for at forbedre de sociale forhold for børn og unge i Grønland.

DATAINDSAMLING TIL FJERDE RAPPORT

Undersøgelsen er gennemført som en kvalitativ interviewundersøgelse, hvor der er gennemført interview med unge, der aktuelt er med i NAKUUSAs børnepanel. Siden 2011 er der sket en vis udskiftning i børnepanelets medlemmer, dels er flere medlemmer fyldt 18 år og har derfor forladt panelet, dels er flere medlemmer taget på efterskole og har derfor ikke kunnet fortsætte. Når et medlem forlader børnepanelet, finder de vokse i NAKUUSA et nyt (og yngre) medlem, som kan træde ind i panelet. Udpegelsen af nye medlemmer sker efter samme kriterier, som

de tidligere medlemmer er valgt på, specielt er man opmærksom på fortsat at have børn/unge med fra alle dele af Grønland.

Undersøgelsen fokuserer i første omgang på, hvad de unge har fået ud af projektet. Det undersøges, hvordan de unge har forstået NAKUUSA-projektets formål – altså hvad der var ideen med aktiviteterne. Dernæst er der en række spørgsmål om, hvad de unge har været med til/deltaget i – og hvordan de har opfattet disse aktiviteter.

Tredje del af interviewet handler mere specifikt om, hvad de unge har fået ud af projektet. Der er en række spørgsmål, der belyser følgende:

- Hvad har de unge lært om børn og unges rettigheder?
- Er de unge blevet mere opmærksomme på børn og unges rettigheder? Hvordan?
- Hvad ved de unge om sociale vanskeligheder?
- Har de unge lært noget (nyt) om sociale vanskeligheder, siden projektet startede? Hvad mener de selv?
- Hvilke holdninger har de unge til sociale vanskeligheder?
- Har de unge ændret holdninger siden projektets start?
- Hvad mener de unge, der kan og bør gøres i forhold til sociale vanskeligheder?
- Er det noget, de unge er begyndt at tænke mere over?
- Hvem har ansvaret for, at der gøres noget?
- Har de unge selv – på noget tidspunkt – foretaget sig noget for at modvirke sociale vanskeligheder? Her spørges meget bredt – det kan fx også være medvirken i demonstrationer eller informationskampagner.
- Afsluttende betragtninger om de unges tanker om fremtiden.

Undersøgelsen resulterer i denne rapport med en række anbefalinger for en fortsættelse af et arbejdet rettet mod fremtidige aktiviteter.

Undersøgelsen blev gennemført via interview i maj/juni 2014. På det tidspunkt blev den årlige konference for børnepanelet afholdt. Børnene/de unge kunne derfor interviewes, mens de deltog i konferencen. Da de unge bor i alle dele af Grønland, ville det ellers ikke have været muligt at gennemføre individuelle interview, hvor intervieweren skulle have rejst rundt og talt med de unge. Dels ville selve rejserne have taget flere

uger, dels havde det været meget dyrt at rejse rundt – hvis der desuden skulle have været en tolk med rundt, var det blevet ekstraordinært dyrt.

På de tidspunkter, hvor konferencen tillod det, blev der gennemført individuelle interview med de unge. I enkelte tilfælde foregik interviewet på dansk, men i de fleste tilfælde foretrak de unge at tale grønlandsk. I disse tilfælde deltog en af to børneledsagere, der bistod i arbejdet med konferencen, med tolkning af såvel spørgsmål som svar (de var selvfølgelig underlagt tavshedspligt).

De unge var ukomplicerede at interviewe – de var åbne og fortalte om mange forskellige erfaringer og tanker. I rapporten refereres de unges udsagn. Af hensyn til at bevare de unges anonymitet er der udeladt helt konkrete referencer til, hvor bestemte oplevelser har fundet sted, hvem der har været med samt detaljer om familien. Desuden er alle citater anført uden navn, uden alder og uden køn på den person, der er citeret. I enkelte tilfælde kan et citat desuden blive gengivet i to dele, igen for at gøre det vanskeligere at genkende personen. Samtlige unge fra børnepanelet, som deltog i konferencen, i alt 11, deltog i et interview.

Rapporten redegør for, hvordan de unge er kommet med i børnepanelet (kapitel 2), hvad de unge har været med til at lave i NAKUUSA (kapitel 3), de unges viden om andre unge med sociale vanskeligheder (kapitel 4), hvad de unge selv har gjort over for sociale vanskeligheder, og hvem de unge mener har ansvaret for, at der handles på sociale vanskeligheder, samt de unges tanker om fremtiden (kapitel 5). Rapporten afsluttes med en sammenfatning (kapitel 6).

MEDLEMSKAB AF NAKUUSAS BØRNEPANEL

Børnene/de unge er kommet med i NAKUUSAs børnepanel på forskellige tidspunkter. Nogle af de unge, der kom med i 2011-2012, er fyldt 18 år, og deres plads i børnepanelet er overtaget af yngre medlemmer. De yngste medlemmer har således kun været med i børnepanelet i knap 1 år. Alligevel er det i høj grad de samme beskrivelser, de unge giver af adgangen til NAKUUSA og til børnepanelet.

ADGANG TIL NAKUUSA

Nogle – både blandt de ældste og de yngste medlemmer – ønskede selv at være med i NAKUUSA og skrev selv en ansøgning. De havde nogle ønsker om dels at lære noget om børns rettigheder, dels at være med til at ændre børns vilkår, så det bliver bedre at være barn i Grønland.

Jeg ville gerne gøre en forskel på, hvordan børn og unge bliver opdraget, og jeg ville også gerne have noget mere viden om børns rettigheder.

Min mor havde set en annonce, og så skrev jeg en ansøgning. Jeg skrev om mig selv og om, hvad jeg interesserer mig for, og

hvad jeg kan lide. Jeg skrev, at jeg har nogle ambitiøse mål og gerne vil tale på børns vegne.

Andre kom med via deres skole, hvor man deltog i arbejdet med at finde børn, der ville være med i NAKUUSAs arbejde.

Vores skoleinspektør kom ind i 7. klasse med papir om NAKUUSA. Han syntes, vi skulle være med, og jeg blev så valgt. Jeg har været meget åben for, hvad vi selv i byen kunne ønske os, og jeg har fremlagt, hvad vi kunne ønske os. Vi har opnået nogle af tingene, men ikke alle.

I skolen udfyldte vi nogle papirer. Jeg svarede på de spørgsmål, der var, og så kom jeg med.

Min lærer spurgte, om jeg ville udfylde et skema fra NAKUUSA. Der var først en fra 10. klasse, der var blevet spurgt, men hun kunne ikke, og så blev jeg spurgt i stedet for.

Min lærer spurgte, om jeg havde lyst til at være med, og så ansøgte jeg.

Min lærer spurgte mig, fordi en kvinde havde anbefalet mig. Det lød spændende, så det ville jeg gerne. Jeg ville gerne lære noget om børns rettigheder, være med til at optage film og holde tale, hvor man kunne sige noget foran en hel masse folk.

Jeg havde hørt om NAKUUSA. Så spurgte min skoleinspektør mig, om jeg havde lyst til at prøve det, og det ville jeg gerne.

Flere pointerede, at det betød meget for dem, at de kom med, fordi det var første gang, de fik sådan en chance. Specielt sagde flere, at de var meget generte, og at arbejdet i NAKUUSA hjalp dem til at overvinde deres generthed.

Jeg hørte om NAKUUSA i radioen. Min mor og min lærer sagde, jeg skulle søge om at komme med, så det gjorde jeg. Det har været spændende, jeg har ikke før fået sådan en chance. Jeg har været meget genert og ønskede derfor at være sammen med andre.

Endelig var der nogle få, der specifikt nævnte, at de havde en viden og nogle erfaringer, som andre unge ville kunne bruge, og som de selv var indstillet på at tage udgangspunkt i.

Jeg tror, de valgte mig, fordi jeg gerne ville hjælpe unge fra byggerne, der kom til byen for at gå i skole, og som skulle bo på skolehjem. Jeg syntes, der var brug for hjælp, for på skolehjem er der mange regler med straf, hvis man gør noget forkert.

Alle de unge lagde stor vægt på, at det havde betydet meget for dem at være en del af NAKUUSAs børnepanel. De havde lært nogle ting om børns rettigheder, som de aldrig før havde anet eksistensen af, de havde forstået, at børn også var betydningsfulde mennesker, de havde oplevet voksne, der havde været engagerede i at lære dem noget, og de havde mødt voksne, som gerne ville høre, hvad de sagde.

Flere understregede, at det i den grønlandske kultur var almindeligt, at børn ikke sagde noget om, hvad de mente. Faktisk tænkte de heller ikke over det, eller rettere, hvis de tænkte, så talte de ikke om det. Her i NAKUUSA var det blevet anderledes, her skulle de både tænke og tale. Flere fortalte, at det faktisk også kunne være svært at tale om vanskeligheder, fx hvis børns rettigheder ikke var synlige. Man manglede både ordene til og erfaringer med at tale om så vanskelige emner.

DET HAR VI LÆRT

De unge lægger vægt på, at de har lært meget ved at deltage i NAKUUSAs børnepanel. De fortæller, at der på de konferencer, der har været afholdt for medlemmerne af børnepanelet, har været en underviser, der har fortalt om børns rettigheder. Desuden har der til børnepanelets møder været foredrag med oplysninger om, hvor stort et antal børn der har været udsat for forskellige former for svigt, i forbindelse med at der ikke er levet op til børns rettigheder.

Når der er kommet nye medlemmer i børnepanelet, har proceduren været, at et gammelt medlem har undervist det nye medlem i børns rettigheder, og at undervisningen er blevet gentaget, indtil det nye medlem har opnået et godt kendskab til børns rettigheder. Flere af de nyeste medlemmer fortæller, at de på den måde får en grundig gennem-

gang af børns rettigheder, men at de endnu ikke har helt styr på alle rettighederne.

De unges reaktioner på den nye viden fremgår af nedenstående citater:

Jeg vidste intet om rettigheder. Det var første gang, jeg hørte om det.

Jeg fik først lært noget om børns rettigheder, da jeg skulle være med i NAKUUSAs børnepanel.

Jeg vidste ikke noget om børns rettigheder, før jeg startede. Men jeg tror, det var noget, der lå i min underbevidsthed.

Jeg har fundet ud af, at der overhovedet er noget, der hedder rettigheder. Jeg forvekslede det med regler, troede, at det var det, der var skrevet ned. Det er svært for børn at forstå, at man har rettigheder.

Jeg har lært meget, fx om alt, hvad børn skal have lov til, som at have en fritidsaktivitet, at følge med i nyhederne og at have selvstændighed. Det er vigtigt, at børn bliver mere selvstændige, så de kan vælge, hvordan livet skal forløbe.

Jeg vidste slet ikke, at der var noget med børns rettigheder. Jeg blev meget lettet over at få at vide, at børn har rettigheder, og få at vide, hvor man kan sætte grænsen for, hvad der er børns rettigheder. Så man ved, der er grænser for, hvad man kan gøre ved børn, og at børn har ret til at udtale sig.

De unge forholder sig meget konkret til informationerne om, at børn har rettigheder, at børn og unges rettigheder er noget, der fremgår af lovgivningen, og at det er noget, som man kan forlange bliver overholdt.

Især det sidste citat indeholder noget centralt, når de unge taler om, hvad det betyder for dem at få kendskab til børns rettigheder: ”Så ved man, at der er grænser for, hvad man kan gøre ved børn, og at børn har ret til at udtale sig”.

Ud over reaktionerne på at få at vide, at der er noget, der hedder børns rettigheder, har de unge samlet set tre grundlæggende reaktioner på den undervisning, de har modtaget:

1. De synes, det er spændende at høre, at børn har rettigheder.
2. De var forinden generelt set overhovedet ikke klar over, at børn havde rettigheder, og samtidig bliver de overhovedet ikke forbavset, når de hører om børn, hvis rettigheder er blevet overtrådt. Alle havde på forhånd kendskab til børn, der var blevet svigtet eller ligefrem var blevet skadet, ved at der ikke var taget hensyn til deres rettigheder. Det er almindeligt at have den viden i Grønland, siger de unge.
3. De blev voldsomt overraskede over, hvor stor en andel børn der levede et vanskeligt liv med mange svære forhold, og som ikke oplevede, at deres rettigheder blev imødekommet. Flere fremhævede, at de ikke havde troet, at det drejede sig om så mange børn.

Desuden nævner alle, at det har været spændende at være med i oplysningskampagner, at fortælle om arbejdet og at tage del i arbejdet.

Det, der er mest iøjnefaldende er, at de unge reelt har en stor viden om sociale vanskeligheder og om, hvordan livet kan forme sig for både børn og voksne med sociale vanskeligheder. De unges viden på dette område skal ses i sammenhæng med levevilkårene i Grønland. Man lever generelt i meget små samfund. I de mindste bygder bor der måske kun 50-100 personer, mens der i de større bygder og i de mindre byer måske bor 200-2.000 personer. Kun i de fire største byer i de fire kommuner bor der flere mennesker. I Nuuk, som er den absolutte storby, bor der godt 15.000 personer, mens der i henholdsvis Ilulissat, Sisimiut og Qaqortoq måske bor 3.000-4.000 personer. Det betyder, at alle indbyggerne har et bredt kendskab til de andre mennesker, der bor i det samme område, og dermed, at de også har viden om mennesker med sociale vanskeligheder.

Bor man et sted, hvor der er 500-1.000 personer, ved man stort set, hvem der klarer sig godt, og hvem der har vanskeligheder. Både børn og voksne ved, hvem der har en dårlig økonomi, hvem der har dårlige boligforhold, hvem der ikke har arbejde, hvem der har alkoholproblemer, hvem der slår eller bliver slået, hvilke børn der bliver svigtet, hvilke børn der bliver mobbet, og hvem der har brug for en ekstra indsats for at få et godt liv.

Stort set alle (både børn, unge og voksne) kender vanskelighederne, og mange gør faktisk også noget for at hjælpe børnene. Hvis forældrene drikker, vil der ifølge de unge være familier, der tager imod bør-

nene, giver dem mad og lader dem overnatte, hvis det er nødvendigt. Det vil typisk være mors søster eller nogle af forældrene til børnenes venner, der påtager sig sådanne opgaver, selvom der selvfølgelig også kan være børn, der ikke får hjælp.

Ganske kort kan situationen beskrives således, at alle har kendskab til de sociale problemer og til, at børns rettigheder bliver ignoreret, mens nogle gør noget for at hjælpe, og andre ikke gør det. Fælles gælder det dog, at stort set ingen taler om børn og voksne med sociale problemer og om det liv, de lever.

Det er ikke udelukkende en del af den grønlandske kultur, at der ikke bliver talt om vanskelighederne. Det har i høj grad en sammenhæng med, at man lever i så små samfund (det forekommer derfor alle steder, hvor man er få mennesker, der bor sammen). For når man lever med så få mennesker, vil det normalt ikke være en god ide at tale for meget om noget, der kan opfattes, som om man taler negativt om andre mennesker, som man bor og lever tæt på.

Et andet forhold, der gør sig gældende, er, at for at kunne tale om sociale vanskeligheder og om menneskerettigheder skal børn vide, hvem de skal tale til, ligesom de skal have en forestilling om, at der kan gøres noget for at ændre tingene.

Det at vide, hvem man skal tale til og at have en forestilling om, at der kan gøres noget, er endnu relativt nyt i Grønland. Der er forskellige former for telefonrådgivninger med adgang fra hele landet, og der er en god social lovgivning, som har regler for, hvor og hvordan man henvender sig, hvis man skal have hjælp fra kommunen. I praksis er der dog tale om et relativt tyndt netværk, ligesom implementeringen er svær, specielt i de byer/bygder, hvor der kun bor et begrænset antal mennesker.

Det tynde netværk har også en betydning, når man ser på de unges forbavsede reaktioner på, at der er så stor en andel af børnene i Grønland, der har en svær livssituation. Især de børn, der ikke har været med i børnepanelet så længe, nævner specifikt, at det er nyt for dem, at det var så mange børn, der drejede sig om.

De unge fortæller, at aktiviteterne i NAKUUSA har gjort dem opmærksomme på, at alle har et medansvar for at handle, så tingene bliver bedre. Samtidig mener de unge, at det er svært at finde ud af, hvad man bør, kan eller skal gøre.

NAKUUSAS FORMÅL

NAKUUSAs formål er beskrevet på NAKUUSAs hjemmeside (www.nakuusa.gl). Her fremgår det, at alt arbejde i NAKUUSA handler om børn og unge, samt at formålet er at styrke børns vilkår og rettigheder.

NAKUUSA er rettet mod og handler om alle børn og unge i alderen 0-18 år. Arbejdet i NAKUUSAs børnepanel inddrager teenagere fra 13 til 18 år. De unge skal være 13 år for at blive medlemmer, og de forlader panelet, når de fylder 18 år.

NAKUUSAs formål er på samme tid helt enkelt og meget ambitiøst. Arbejdet tager udgangspunkt i FN's Børnekonvention. Der er tre visioner for arbejdet med børn og unge. Første del af NAKUUSA løb fra 2011 til 2015. Frem mod 2015 blev målet formuleret som, at:

- Børn og unge skal have større kendskab til deres rettigheder
- Forældre skal støttes således, at de på bedste vis tager ansvar for deres børn
- Samfundet skal sikre de bedst tænkelige vilkår for børn og unges opvækst og udvikling.

Af NAKUUSAs hjemmeside fremgår det, at NAKUUSA arbejder for, at børns vilkår og rettigheder skal styrkes i Grønland. Det skal ske gennem arbejdet med fire emner: holdningsbearbejdelse og socialt ansvar, gennemgang af lovgivningen på børneområdet, styrkelse af frivilliges rolle samt styrkelse af evalueringspraksis.

Arbejdet i børnepanelet er især koncentreret om de unges holdninger og de unges følelse af at have et socialt ansvar. I begge tilfælde handler det både om de unges egne holdninger og ansvar og om ansvarlige voksnes holdninger og ansvar.

De unge har et godt kendskab til formålets to første punkter. En af de unge formulerer formålet således: "Målet er at få børn til at forstå, hvad deres rettigheder er, så børn ved noget."

Den mere handlingsorienterede del formuleres således på hjemmesiden: Vi arbejder ud fra fire værdier, der stemmer overens med Børnekonventionen, og som skaber rammerne for en tryk og stabil barndom:

- Børn skal sikres grundlæggende vilkår
- Børn skal kunne udvikle sig

- Børn skal beskyttes
- Børn skal have indflydelse.

Målet realiseres dels via arbejdet i børnepanelet, hvor de unge undervises og efterfølgende har til opgave at sørge for, at den viden, de har fået, bringes videre. Det sker typisk ved, at de unge holder oplæg for andre børn og unge på de skoler, de går på. En anden måde at realisere målet på er, at der hvert år gennemføres kampagner, hvor der oplyses om børns rettigheder, laves informationsfilm mv. Indtil nu har der været kampagner om, at dels forældre og dels andre voksne har ansvaret for, at børn har et godt liv, samt om alles ansvar, herunder børn og unges eget ansvar.

Direkte adspurgt formulerer de unge NAKUUSAs formål på følgende måder:

Målet er at styrke børns rettigheder i Grønland. Børn skal lyttes til, og børn skal sige det, de gerne vil.

Målet er, at et barn skal have et bedre liv, at børn har rettigheder. At børn skal blive selvstændige, så de mere kan vælge, hvordan livet skal forløbe.

Målet er, at NAKUUSA kæmper for børnenes rettigheder, og at alle skal vide mere om børns rettigheder.

Målet er at udbrede viden om børns rettigheder. Når de voksne er blevet spurgt om børns rettigheder, har de svaret ”det ved jeg ikke”. Det samme gælder, når man spørger børn. Der er ikke nogen, der ved noget, og det er NAKUUSAs formål at sørge for, at de kommer til at vide noget.

Målet er at lære folk noget om børns rettigheder, og at omsorgssvigtede børn er dem, der begår selvmord.

At lære alle, at børn skal have en god start på livet.

Jeg har lært meget: at man skal spise ordentligt, have et hjem, spise sundt, have ordentligt tøj, at børn ikke skal misbruges seksuelt, og at børn skal kunne sige deres mening.

Målet er at lave forebyggende arbejde for at gøre børns liv bedre.

Jeg har lært, at der er rettigheder, jeg ikke havde hørt om før.

Formålet er at gøre opmærksom på, at det er forældrene (og voksne), der har ansvaret for børns liv.

De voksne – forældrene – skal vide, at børn har brug for de voksne. De voksne skal indse, at alle børn har brug for en voksen.

DELTAGELSE I KAMPAGNER OG AKTIVITETER

En væsentlig del af arbejdet med NAKUUSAs børnepanel har været, at de unge skulle deltage i NAKUUSAs forskellige kampagner og aktiviteter. De unge har lagt stor vægt på dette arbejde. En af de unge fortæller:

Jeg har været med til det hele. I 2012 var det forældrenes ansvar, at børn har det godt. I 2013 var det, at det er alle voksnes ansvar at være med til at sørge for, at børn har et godt liv. I 2014 var det kampagnen: ”Yes, rettigheder gør dig stærk”.

HVERT ÅR HAR SIT BUDSKAB

Hvert år har haft et særligt budskab, som der er blevet arbejdet på at formidle. I 2012 var budskabet, at forældrene skal være med og skal være aktive i arbejdet for børns rettigheder, da det er forældrene, der er ansvarlige for, at børn har et godt liv.

Der blev lavet informationsmateriale, og i forbindelse med den årlige konference for medlemmer af NAKUUSAs børnepanel deltog de unge aktivt i arbejdet. Det samme gjorde sig gældende i 2013, hvor budskabet blev rettet mod alle voksne, især pædagoger, lærere og andre, der arbejder med børn, samt igen forældrene, som er de vigtigste personer. I 2014 var målet at lave en oplysningskampagne om indholdet i FN's Bør-

nekonvention med det mål at få understreget, at de unge også selv har et ansvar, og det var det budskab, som var det primære. Kampagnen og budskabet for 2015 er under udarbejdelse.

FORSKELLIGE AKTIVITETER

De nyeste medlemmer af børnepanelet har endnu en række aktiviteter, de skal i gang med, men de andre medlemmer fortæller om deres erfaringer og om, hvordan man deltager i forskellige aktiviteter:

Ud over børnepanelet har jeg været med til en kampagnofilm, til kampagnen om, at det er forældrenes ansvar og dernæst alle voksnes ansvar, at børn har et godt liv.

Jeg har været med, jeg har rejst til en bygd, har også været med i et optog med taler og har været med til at bygge en varde.

Jeg har været med til alle aktiviteter. Hvis der har været begrænsninger, fx fra skolen, har jeg altid været meget fikseret på, at jeg ville være med.

Jeg synes, det hele er vigtigt. Første år henvendte vi os til landsstyreformanden, andet år til forældrene, tredje år ”Lyset peger på dig” rettet til alle andre (end forældrene). Det var også vigtigt, synes jeg.

Det vigtigste var at få at vide, hvad børnenes rettigheder er. Da vi kom til Maniitsoq, skulle vi sejle til en bygd – det var en god oplevelse. Jeg havde været der før, men jeg var spændt på, hvordan det ville være med Børnepanelet.

Det vigtigste var kampagnen om, at det er forældrenes ansvar. Det er et vigtigt budskab, for det er forældrene, der skal opdrage barnet.

Jeg startede sidste år og var med til noget om børnerettigheder. Da jeg kom første gang, vidste jeg ikke noget, men vi blev undervist. Det hele er vigtigt for mig, fordi vi synes, at alle de ting, vi laver, er vigtige.

FORMIDLING TIL JÆVNALDRENDE

En mere individuel målsætning om, hvilke aktiviteter de unge skal være med i, handler om formidlingen af erfaringerne til jævnaldrende unge hjemme på deres skole eller i den by eller bygd, hvor de bor. Næsten alle unge har foretaget en sådan formidling. For stort set alle var det første gang, de gjorde det, og alle oplevede, at det var en udfordring, de skulle klare. De unge giver blandt andet følgende svar på, om de har formidlet deres erfaringer:

Jeg har fortalt om NAKUUSA og børns rettigheder. Min familie, mine søskende, mine forældre og min skolekammerater har lyttet.

Da jeg kom tilbage, efter vi havde været i Ilulissat, holdt jeg oplæg om, hvad vi havde lavet. Jeg har også været på besøg i de yngste klasser og har lavet rollespil for de yngste elever. Det er gået godt, synes jeg.

Jeg har fremlagt et i folkeskolen og i efterskolen. Lige nu er jeg vikar i skolen, så der kan jeg også fortælle om det, ligesom jeg kan fortælle det i den lokale klub, hvor jeg også arbejder.

Jeg har talt meget om det, vi har lært. Til lærere, elever, jævnaldrende og mine forældre. Jeg har ofte fået spørgsmål fra voksne og også fra unge i alderen 24-25 år – de har spurgt mere bredt og mere analytisk om, hvad der er viden om med hensyn til børns rettigheder.

Selvfølgelig har jeg talt om det, jeg har lært. Jeg har fortalt det til mine forældre og venner og har fremlagt det i klassen. Først var det hårdt, for jeg er genert og kunne ikke fremlægge, men det gik over, og så var det lettere. De lyttede til det – det var nemmere, end jeg troede. Først vidste de slet ikke noget om NAKUUSA, nu ved de lidt.

Jeg har fremlagt mine erfaringer for mine venner og har også fremlagt på konferencer og i skolen.

Jeg blev interviewet i tv, hvor jeg fortalte om NAKUUSA. Jeg skal også forelægge det for hele klassen.

Generelt føler de unge, at det har været en spændende opgave at fremlægge, hvad de har lært via NAKUUSA. De føler også, at det har været en udfordring, og at det er en sejr, at de har gennemført det. De føler sig kompetente. De mener desuden, at det var meget relevant, hvad de fremlagde, at de har været med til noget vigtigt, og at det betyder noget at få deres viden formidlet videre. Disse holdninger fremgår af de følgende citater:

Jeg har lært meget og er blevet meget mere opmærksom på børn og unges rettigheder.

Jeg synes, det vigtigste er, at alle børn får noget at vide om deres rettigheder.

Ja, jeg er blevet mere opmærksom på børns rettigheder. I vores familie passer vi plejebørn, som ikke kan bo hjemme. Og så er jeg også blevet opmærksom på venner, venners venner, bekendte og deres børn.

Jeg har lært noget, jeg har fået en masse at vide. Og jeg har lært at turde stå frem. Jeg er ikke så genert længere, altså jeg kan godt være genert stadigvæk, men det er blevet mindre.

Det vigtigste var kampagnerne i 2012 og 2013 om forældreansvar for børns liv, og at alle voksne har ansvar for at gøre noget, for at børn har et godt liv.

Jeg har været med til det vigtige om børns rettigheder. Jeg har lært at kunne fremlægge og at kunne sige noget, har lært at åbne mig.

I de fleste tilfælde mener de unge, at kammeraterne har lyttet til, hvad de sagde, og der ikke var nogen blandt kammeraterne, der tidligere havde lært om børns rettigheder. Enkelte af de unge oplevede dog ikke, at der var interesse for deres viden blandt deres jævnaldrende:

Jeg har fremlagt NAKUUSAs arbejde i skolen. Jeg tror, halvdel lyttede, resten snakkede sammen. Der kom kun spørgsmål fra en lærer – de andre lyttede ikke rigtigt.

Da jeg havde været med til det første møde, kom jeg tilbage til min skole og fremlagde, hvad jeg havde lært. Jeg var genert og spændt på, hvordan det ville gå. De ville godt høre det, men jeg tror, de har glemt det igen.

Jeg har fortalt om NAKUUSA og børns rettigheder til mine venner, min søster og mine forældre. Jeg skulle også fremlægge det i klassen, men læreren er blevet ved med at udsætte det. ”Åh, det har jeg glemt”, siger han, hver gang det har været sat på.

Det fremgår af citaterne, at de unge har været ivrige, engagerede, videbegærlige og interesserede i at formidle, hvad de har lært om børns rettigheder. Det er det samme indtryk, det giver at deltage i børnepanelets konference om børns rettigheder. Samtidig viser konferencen også, at de unge er helt almindelige unge med lyst til samvær, fest og hygge, samtidig med at de har et fælles engagement i en sag, de tror på.

Sammenfattende kan de unges holdninger udtrykkes i følgende to citater:

Det bedste i NAKUUSA har været den uge, som vi er i gang med nu. At lære, hvordan man gør, når man vil være med til at lave forebyggende arbejde for at gøre børns liv bedre.

Det vigtigste har været at være med i Børnepanelet, hvor vi har arbejdet for, at børn skal have en god opvækst.

VIDEN OM UNGE MED SOCIALE VANSKELIGHEDER

En del af arbejdet i NAKUUSA handler om, at de unge skal have en bedre viden om livsforholdene for børn og unge med svage sociale resourcer, specielt børn og unge, der er udsat for svigt i omsorgen, og hvor børnerettighederne ikke bliver respekteret.

De unge er derfor blevet spurgt om, hvad de ved om børn og unge med sociale vanskeligheder, hvilke vanskeligheder de mener, det er vigtigst at være opmærksom på, og hvad de mener, det betyder for børn og unge at vokse op med sådanne vanskeligheder.

KENDSKAB TIL UNGE MED SOCIALE VANSKELIGHEDER

De fleste unge har venner eller kammerater med sociale vanskeligheder. Der er kun en enkelt af de unge, der ikke har personligt kendskab til andre børn og unge med sociale vanskeligheder:

Jeg synes, jeg ved meget om sociale problemer for unge. Jeg har fået meget nyt at vide. Jeg kender ikke nogen med sociale problemer, men jeg ser fx små børn, der er ude om natten, og små børn, der ryger. Når de bliver større, tror jeg slet ikke, de kan finde ud af at leve ordentligt.

Alle de andre unge nævner en eller flere skolekammerater og venner, som de kender og er sammen med, som de ved har et vanskeligt liv. I de unges beretninger er der som regel en redegørelse for forholdene for de andre unge, de kender, og en række refleksioner over, hvad det betyder at vokse op med sådanne vanskeligheder:

Selvfølgelig er det hårdt for alle børn med problemer, især at de ikke kan fortælle andre voksne om problemerne. Jeg kender en, der har problemer med at blive mobbet i skolen. Lærerne tror, hun har indlæringsproblemer, fordi det er tit, hun ikke kommer i skole, så de har sat hende i en specialklasse. Hendes forældre har søgt at få hende i en anden skole, men der var ikke plads. Nu er de ved at undersøge, om hun kan flytte til en anden by. Børn, der bliver mobbet, har svært ved at gå i skole. De lærer også, at de ikke kan stole på sig selv, og de ved ikke, hvad de er gode til. Man kan sige, de mister deres fremtid. Der er en stor angst for at blive mobbet, og hvis man går imod det og svarer igen, så bliver mobningen værre.

Jeg har lagt mærke til, at børn med problemer er mere opmærksomhedssøgende og mere "uartige". Og jeg er blevet mere opmærksom på de børn, føler mig mere forpligtet. Før var jeg mere ligeglad med det.

Jeg kender meget til børn med store vanskeligheder. Jeg havde venner, der havde sådanne problemer – sådanne sociale forhold. Det var også et af mine budskaber, da jeg søgte om at komme med i NAKUUSA. Jeg synes, skolen svigter – lærerne er ligeglade med, om eleverne kommer i skolen, og det er også et problem for eleverne, at de ikke lærer noget.

Jeg kender nogle, hvor forældrene har et alkoholmisbrug. Der er både vold og seksuelt misbrug, og så kører den onde cirkel. Det er meget utrygt for børnene og giver stor usikkerhed.

Jeg kender til seksuelle overgreb. Der er ikke andre ting, jeg har så konkret kendskab til.

Mange af mine venner har problemer, fx at forældrene drikker. Det må være hårdt. Der er mere end 50 pct. af de unge, der ikke får nogen uddannelse, fordi de har så mange problemer, at de ikke kan følge med i timerne.

Jeg kender godt sociale vanskeligheder for unge. Nogle af mine veninder har gået igennem et liv med forældres alkoholmisbrug, og hvor de har været udsat for seksuelt misbrug. Når mine venner har talt om det, har jeg prøvet at være der for dem. For eksempel hvis en af mine venners forældre er gået på druk, så har jeg inviteret hende hjem. Det har jeg også gjort, hvis hun har vidst, at der ikke var noget mad derhjemme.

Jeg har noget viden om forældre og børn med sociale vanskeligheder. Kender det også fra skolekammerater – jeg kan mærke det på deres måde at være på og på, at de ser triste ud.

Fra en bestemt veninde har jeg hørt om forældre, der drikker for meget. Og der har også været nogle i skolen, som ikke fik noget afgangsbrev. De er blevet seksuelt misbrugt, og derfor kom de ikke i skolen.

Jeg kender en fra 1. klasse, der blev udsat for seksuelle overgreb, og har fulgt med i, hvordan hun har haft det. Da vi var børn, vidste jeg, at hun havde det svært – hendes far drak, der var ikke meget mad i hjemmet, og hun var udsat for seksuelle overgreb. Hun blev meget isoleret og kom ikke i skolen.

Jeg har kendt mange børn med sociale problemer. Jeg har haft en bedste ven, hvis forældre drak hele tiden.

Børn og unge med sociale problemer, de begår selvmord, bliver alkoholikere eller hashmisbrugere.

Jeg har fået større indsigt i, hvordan børns liv er, når børn ikke har nogen rettigheder. Jeg er begyndt at være mere opmærksom på det hårde børneliv.

Når børn og unge har det hårdt, er der nogle af dem, der gemmer deres problemer inde og lader det gå ud over andre børn – de kan fx mobbe og lade andre mærke deres vrede.

Der er her vist en hel del citater. De mange citater er med til at dokumentere, at kendskabet til udsatte børn er så udbredt, at alle har en berøring med det. Flertallet af de unge har personlige erfaringer med andre børn og unge med et svært liv på grund af sociale vanskeligheder. Citaterne viser, at de unge dels har erfaringer på området, dels har reflekteret

over forholdene. Der er en stille konstatering af, at sådan er der nogle børn, der lever, af, at sådan er de vanskeligheder, børnene har, samt en forventning om, at børnene, når de bliver voksne, må forventes fortsat at have et svært liv.

BEGRÆNSET VIDEN OM, HVORDAN DER HJÆLPES

Det, der ikke er med i de unges beretninger, er udsagn, der belyser, hvordan de andre børn og unge er blevet hjulpet. Børn og unge med sociale vanskeligheder er tilsyneladende oftest *ikke* blevet hjulpet. De kan have fået lidt støtte med mad og overnatning, og de er øjensynlig i en hel del tilfælde blevet lyttet til af andre børn og unge, men der er ikke nogen voksne, der har stillet op og har hjulpet dem.

I de unges beretninger fremgår der heller ikke nogen forventninger om, at der skulle være nogen, der fik afhjulpet problemerne. Ligesom det blev beskrevet i kapitel 2, kan det ses som et udtryk for, at det – samtidig med at stort set alle i Grønland har personligt kendskab til andre med sociale vanskeligheder – ikke er noget, der tales om.

Det er påfaldende, at flere unge konkret nævner forhold i skolen (mobning eller ulykkelige børn, der ikke kommer i skole) som sociale vanskeligheder. Tilsyneladende har skolerne ikke nogen specifik viden om børn med et vanskeligt liv på grund af sociale problemer. De unge beretter om, at skolerne enten ikke reagerer eller reagerer negativt, når eleverne har sociale problemer. Denne vanskelighed er kendt i Grønland (se fx Christensen m.fl., 2009), fx har Mary Fonden igangsat et projekt i alle skoler og børnehaver, der skal medvirke til, at der ikke sker mobning. Samtidig har der i en periode været en debat i de grønlandske medier om ”den gode skole”. Det er en skolereform, som blev igangsat for en del år siden med det formål at gøre den grønlandske skole til et rigtigt godt sted at være og lære for børn. I dag er der i aviser og presse generelt ved at opstå en stærk kritik af skolen samt udsagn om, at projektet foreløbigt ikke er lykkedes.

En anden vanskelighed, der nævnes hyppigt, er forældre med et stort alkoholforbrug. Igen er der tale om et kendt problem (se fx Christensen m.fl., 2009), som der ikke rigtigt er fundet nogen løsning på. Der er tilbud om behandling for alkoholproblemer, men der er langt fra hjælp til alle, ligesom det langt fra er alle, der er interesserede i en behandling.

Den sidste vanskelighed, som mange nævner, er seksuelle overgreb. Igen er der tale om et kendt problem. I en ny undersøgelse (Christensen & Baviskar, 2015) nævnes der høje andele af såvel kvinder som mænd, der har været udsat for seksuelle overgreb som børn.

FØLGER AF SVIGT I BARNDOMMEN

De vanskeligheder, de unge nævner, er således kendte og uløste problemer, som alle har en række negative senvirkninger for de børn/unge, der har skullet leve med vanskelighederne. De unge har generelt en forventning om, at svære forhold i barndommen føres med videre frem, så børnene også vil få et svært liv som voksne.

De unge, der lever under sådanne forhold, ender bare som deres forældre. Børn gør, hvad de ser, fx når forældrene er arbejdsløse, så bliver de unge det også. De unge skulle bryde mønsteret, de ved bare ikke, hvordan de skal gøre det. Det er også et problem, at der er så lang ventetid hos fx en psykolog. Derfor er det også vigtigt med andre voksne, der kan tage et ansvar. Jeg tror, kampagner virker, ved at folk kommer til at tænke mere.

De unge er selv opmærksomme på, at de har en omfattende konkret viden inden for området sociale vanskeligheder. Det viser en række udsagn:

Jeg vidste det hele i forvejen, nu har jeg bare fået nogle tal.

Jeg har lært noget nyt om statistik og sådan noget, og jeg er blevet ret overrasket over, at det er så udbredt, altså at der er så mange børn med problemer.

Ja, jeg ved, at 20 pct. af mødre bliver slået, at 9 pct. af drengene bliver udsat for seksuelle overgreb, og at 50 pct. ikke får nogen uddannelse. Det er store tal. Jeg troede ikke, det var så mange.

Jeg har ikke rigtigt lært noget nyt. Jeg kender selvfølgelig ikke alles liv, men det, jeg har lært, har jeg fået fra at snakke med de venner, jeg har haft, som har haft problemer.

HVEM HAR ANSVARET FOR HANDLING?

De unge har fået stillet en række spørgsmål om, hvorvidt de nogen sinde selv har foretaget sig noget for at hjælpe andre børn/unge med sociale problemer. Derefter er de unge blevet spurgt om, hvem de mener har ansvaret for, at der gøres noget.

De unge er ikke blevet spurgt om, hvorvidt de nogen sinde selv har modtaget hjælp, hvis de har haft sociale vanskeligheder, eller hvis deres rettigheder er blevet brudt. Nogle af de unge har dog fortalt, at de selv haft sociale vanskeligheder og/eller oplevet, at deres rettigheder er blevet brudt. I interviewet nævner en del af de unge da også egne erfaringer. Der er dog ikke spurgt ind til de personlige erfaringer, da undersøgelsen handler om viden og holdninger.

Interviewene viser, at de unge gerne vil hjælpe og gerne vil kunne hjælpe, samtidig med at de ikke ved, hvad der kan gøres. På dette område er der således en villighed kombineret med manglende viden. Når de unge ikke ved så meget om, hvad der kan gøres, handler det dels om deres alder (de er teenagere) og dels om de tidligere omtalte forhold, nemlig at der generelt ikke er nogen stor viden om, hvad der kan gøres, heller ikke blandt ældre unge og voksne.

De unges situation kan illustreres af følgende citat:

Jeg vil altid gerne hjælpe, også selvom jeg ikke helt ved hvordan, det er bedst at gøre.

DE UNGES EGNE HANDLINGER

En del af de unge fortæller om deres erfaringer med at være med i aktiviteter, der handler om børn, og om at give børn så gode vilkår som muligt:

Engang var jeg med til noget i vores bygd om, hvordan vi skal passe på vores børn.

Sidste år fortalte jeg, at jeg kender nogen, som bliver voldtaget, og at vi skulle gøre noget ved det. Vi anmeldte det til politiet, men vi har ikke fået at vide, hvad der er sket.

Jeg har haft en fremlæggelse, hvor jeg fortalte om børn og unge, der er blevet voldtaget, og om, hvilke følelser børnene og de unge kan have. Dem jeg talte til blev chokerede, men de havde time om voldtægt, så det var jo i orden.

Som det fremgår, er der tale om enkeltstående handlinger, noget man har været med til. Der er ikke tale om en længerevarende indsats, så der måske kunne ske noget positivt for det udsatte barn. Det ville nu også være et stort krav, så det kan ikke forventes.

Det interessante er, at der først og fremmest er tale om at sige noget og at være imod det, der sker. Dette kan betragtes som det første skridt i arbejdet på at modvirke, at børns rettigheder overtrædes.

Andre udsagn handler i højere grad om at give gode råd til andre børn/unge om, hvad der kan gøres. Som det fremgår, er der tale om råd, som børn/unge selv skal følge, når målet er at få et godt liv:

I dag, her i NAKUUSA, har vi lavet noget, der hedder vores ”rollemodel”. Hvis de ser på en rollemodel, kan de jage det gode liv.

Det kommer an på alderen, hvor meget børn selv kan. De unge kan godt selv arbejde for tingene. For de yngste børn er det forældrene, der har ansvaret, de kan ikke så meget selv.

De unge kan godt være parate, men de har brug for hjælp fra voksne – fra alle voksne. Man skal ikke sige: ”Det er synd for os [de unge]”. Vi skal sige: ”Lad os hjælpe hinanden”.

Unge kan lære meget mere om det hårde børneliv – men fokus skal mere være på det gode børneliv.

Andre er mere specifikke og taler om betydningen af, at børn og unge lærer at fortælle om deres situation og på den måde offentliggør den, så der kan gives hjælp:

Det er vigtigt, at børn kan sige, at det, forældrene gør, kan de ikke lide. Og så er det vigtigt, at der skal være nogen i skolen, der holder med barnet. Når det er nødvendigt, skal barnet vokse op et andet sted.

De unge må sige det til nogen – de skal ikke bare gemme sig. De må gøre noget ved det. Og de skal vide, at det ikke er deres skyld.

Der er rigtig mange, der holder sig tilbage. Måske tror de, at den, de taler til, vil give det videre til andre, og de kan være bange for at blive nedgjort af andre, også selvom de har lyst til at tale om problemerne.

Endelig er der unge, der selv har haft en opvækst under vanskelige forhold, som de har klaret og tilsyneladende er kommet videre fra. De er endnu mere konkrete og siger indirekte, at de unge, der har det svært, selv må sørge for, at de får det godt. Hvis de ikke tager kampen op, sker der ikke noget:

Hvis jeg kan, kan andre unge også. Jeg har selv gjort det, der er ikke så mange voksne, der har hjulpet. Jeg gør det selv, og jeg føler mig ikke alene, selvom jeg er alene.

Der er nogle unge, der ikke kan kæmpe for et bedre liv – andre siger, at de ikke vil leve som deres forældre. Når man har det så hårdt, kan nogen tænke, at sådan er det bare, når de ikke søger nogen hjælp.

HVEM HAR ANSVARET FOR, AT DER GØRES NOGET?

Sidste del af interviewet handler om, hvem der har ansvar for, at der handles, når man har viden om børn og unge med sociale vanskeligheder.

De unge har mange svar på disse spørgsmål, noget der formentlig afspejler deres viden om børn/unge, der har det svært.

De unge finder det svært at give et svar på, hvor ansvaret for, at der handles, bør ligge. Ligesom i de tidligere rapporter fra NAKUUSA har de unge nogle klare holdninger, samtidig med at det er svært for dem helt at konkretisere, hvad de mener. Det kan fortolkes som, at det afspejler de vanskeligheder, der generelt er i det grønlandske samfund, hvor det er svært for de fleste at vide, hvordan de kan håndtere en samfundsmæssig opgave. Der tænkes i høj grad i individer og i individorienterede løsninger, hvor folk selv skal gøre noget, og så vil problemerne forsvinde. Det, at der nogle gang kan være brug for mere langsigtede tilnærmelser og i en længere periode med eventuelle tilbagefald, før et problem er så svækket, at det ikke længere definerer et menneskes liv, er svært at forstå. Det er derfor et stort spørgsmål for de unge, når de bliver spurgt om, hvem der har ansvaret for, at der gøres noget. Man kan ikke forvente præcise svar, men man kan forvente at få nogle signaler om holdninger og tanker.

De unge giver nogle interessante svar, hvor de viser mange holdninger og tanker:

Jeg ved endnu ikke, hvem der har ansvaret. Jeg har prøvet at tænke over det, men jeg ved ikke, hvordan det kan gøres. Der er ikke så mange voksne, der har hjulpet mig, men nu har jeg fået chancen med NAKUUSA.

Ovenstående citat viser en ung, der har prøvet at tænke over problemet, og også en ung, der selv har nogle erfaringer med et svært liv, og som peger på NAKUUSA som en chance. Den chance, som NAKUUSA giver, er, at den unge har lært at tale om sine vanskeligheder, har oplevet, at nogen har lyttet, har forstået, at det ikke er den unge selv, der er et problem, og har fået en tro på, at det vil gå fremad.

Flere af de unge har en stærk holdning om, at de unge selv må handle, ligesom de mener, at mange unge er parate til at handle. Indtrykket er, at det i højere grad er de unge, der selv har flest ressourcer, der har den opfattelse:

De unge skal ikke bare sidde og vente på, at det sker. De skal selv være aktive og gøre deres fremtid bedre.

De unge er parate til at tage ansvar. Man skal starte med at fortælle om børns rettigheder på skoler. Måske kan politikerne også tage emnet op og fortælle, at de er interesserede i børn og i børns gode liv.

Det er forskelligt, hvor parate de unge er til selv at tage ansvar. Det kommer an på, hvordan deres personlighed er. Hvis man er meget genert og lukket over for andre personer, tror jeg ikke, man kan kontakte nogen. Derfor er det også vigtigt at huske at spørge, hvordan andre har det.

Man skal snakke med andre og ikke være bange for at få hjælp.

Det er svært at sige, hvem der har ansvaret for, at de, der har det hårdt, får det bedre. Måske har NAKUUSA også en del af ansvaret.

Unge skal gøre præcis det samme som voksne. De skal hjælpe hinanden og støtte op – vi er så få i Grønland. Man kan godt se, når folk er kede af det. Det er også vigtigt, at alle bliver lukket ind i fællesskabet – eller man skal måske snarere sørge for, at ingen bliver lukket ude.

Flere af de unge, der har haft et tæt kendskab til andre børn/unge med sociale problemer, giver udtryk for en holdning om, at det dels er alle forældre, dels alle voksne, der er ansvarlige for, at der gøres noget, når unge har sociale vanskeligheder. Der er specielt fokus på forældrenes ansvar og på de vanskeligheder i forældrenes liv, der betyder, at de ikke lever op til deres ansvar:

Ansvaret ligger hos forældrene. Fokus er meget på, hvordan man skal forbedre børnenes liv. Måske var det bedre med mere fokus på forældrenes liv, så der kunne komme en positiv bølge.

En af mine venner har en far, der begik selvmord, og en mor, der drikker. Hendes liv havde selvfølgelig været anderledes, hvis man havde forbedret forældrenes liv.

Jeg synes, man skal henvise forældrene til noget hjælp, ikke børnene. Forældrene skal have behandling for deres misbrug, og så skal de tale med en psykolog.

Jeg kendte en, der ikke kom i skolen. Der synes jeg, skolelærerne skulle have gjort mere. Lærerne har ikke spurgt ind til, hvordan drengen har det. De har heller ikke spurgt klassekammeraterne om, hvor han var. Man har ligesom ignoreret ham. Sagsbehandlingen i kommunen bør også reagere hurtigere, når de får sådan noget at vide.

Jeg synes, de voksne skal drikke, uden at børnene ser det, så det ikke bliver videregivet til børnene. Min far drikker, men jeg ser det ikke. Jeg er ikke så interesseret i alkohol.

Jeg mener ikke, det er de unge, der kan løse problemerne. Man skal gøre noget ved forældrene. Det er først, når man gør det, at børnene kan leve trygt.

Enkelte unge har mere overordnede betragtninger om ansvaret i det grønlandske samfund. De mener, der bør være en større fælles bevidsthed om nødvendigheden af at gøre noget, hvis det skal blive et samfund, hvor en større andel af de unge kan vokse op til et godt voksenliv:

Alle her i Grønland kender nogle unge med sociale problemer, og hvis alle vidste mere om børns rettigheder og begyndte at leve efter det, så ville der kunne ske noget, fx ville antallet af selvmord blive mindre.

Man kan vide, der er sociale problemer, men man handler ikke på det.

Selvfølge må vi hjælpe dem, der har det hårdt. Vi må snakke om det. Måske lave flere anmeldelser [underretninger], når man nu har den viden. Folk tænker meget over, at det kan få nogle dårlige konsekvenser for børnene og for anmelderne selv. Man kan få et dårligt ry, når man anmelder. Men det er et problem, når man ved noget og ikke siger det. De unge må snakke med en voksen eller en lærer, som vil lytte – så får de det bedre. For hvis de ikke siger noget, hvordan skal der så ske noget? Jeg kender en, der har talt om det – hun klarer sig bedre nu.

SAMMENFATNING

Undersøgelsen er gennemført med individuelle interview med 11 medlemmer af NAKUUSAs børnepanel. Undersøgelsen belyser følgende spørgsmål:

1. Hvad har de unge lært om børns rettigheder?
2. Hvilke aktiviteter i NAKUUSA har de unge deltaget i?
3. Hvad ved de unge om andre unge med sociale vanskeligheder?
4. Hvad har de unge selv gjort for at tage ansvar?
5. Hvem mener de generelt har ansvaret for, at der gøres noget?

De unges svar i interviewene viser, at det i høj grad er lykkedes at give de unge en konkret viden om børns rettigheder. Samtidig ser de unge rettighederne som adgang til et nyt liv for børn og unge. Mange peger på, at rettighederne viser en ny retning, hvor børn og unge ikke bare skal finde sig i alle mulige overskridelser af deres grænser – specielt lægger de unge vægt på, at børn har ret til at sige noget.

De unge er meget engagerede i, at de skal lære noget om rettighederne. Samtidig viser interviewene, at der ikke var mange unge, der var klar over, at børn havde rettigheder, før de begyndte i NAKUUSA.

De unge har deltaget i en række forskellige aktiviteter. Specielt har alle været med til at formidle deres nye viden om børns rettigheder.

NAKUUSA har lagt et stort arbejde i at give formålet en meget konkret formulering og i at tilrettelægge en undervisning (og et samvær), hvor man sikrer, at de unge/børnene får en konkret viden, og hvor man sikrer, at de unge deltager i videreformidlingen af deres nye viden via deltagelse i NAKUUSAs oplysningskampagner og via informationer til de andre elever i de skoler, de unge går i. NAKUUSAs årlige konferencer holdes forskellige steder i Grønland. Det betyder, at de unge får mulighed for at rejse rundt i landet (og får rejserne betalt af NAKUUSA). De får nye venner fra steder, de ikke kender, og de møder voksne, der for alvor er engagerede i, at unge skal lære noget om børns rettigheder og om sociale forhold og skal være med til at lave noget for at fremme en positiv udvikling.

De unge har en stor viden om konkrete børn og unge, de kender, som har sociale problemer og vanskelige livsvilkår – nogle af de unge har desuden erfaringer fra deres eget liv. De unges svar afspejler i høj grad deres eget udgangspunkt i form af, at de søger konkrete løsninger på konkrete problemer.

I det videre arbejde i NAKUUSA vil det derfor være spændende, hvis man kan finde en måde at arbejde på, som udvider måden at tænke på, når man er stillet over for sociale problemer, og som kan igangsætte initiativer, som generelt kan bedre forholdene, fx ved at finde konkrete forslag til, hvordan unge taler om de sociale problemer, som flere af de unge allerede er inde på under interviewene.

Samlet har NAKUUSAs indsats har især bestået i, at de unge i børnepanelet har fået mulighed for i højere grad at formulere sig om deres erfaringer, ligesom projektet har givet de unge en større viden om, hvor mange børn og unge der lever et liv med sociale problemer. I interviewet taler de unge åbent om deres erfaringer og om deres tanker om de vanskelige liv, nogle børn lever.

LITTERATUR

- Christensen, E. (2014): *2 år efter starten på NAKUUSA*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 14:04.
- Christensen, E. (2013): *Ung i det grønlandske samfund. Unges viden om og holdning til sociale problemer og muligheder*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 13:16.
- Christensen, E. (2012): *NAKUUSA – vi vil og vi kan. En opfølgning på Youth Forum i Ilulissat 2011*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 12:12.
- Christensen, E. & S. Baviskar (2015): *Unge i Grønland. Med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:12.
- Christensen, E., L.G. Kristensen & S. Baviskar (2009): *Børn i Grønland. En kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 09:01.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2014

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 14:01 Bach, H.B. & M.R. Larsen: *Dagpengemodtageres situation omkring dagpengeophør*. 135 sider. e-ISBN: 978-87-7119-223-0. Netpublikation.
- 14:02 Loft, L.T.G.: *Parinterventioner og samlivsbrud. En systematisk forskningsoversigt*. 81 sider. e-ISBN: 978-87-7119-225-4. Netpublikation.
- 14:03 Aner, L.G. & H.K. Hansen: *Flytninger fra byer til land- og yderområder. Højtuddannede og socialt udsatte gruppers flytninger fra bykommuner til land- og yderkommuner – Mønstre og motiver*. 169 sider. e-ISBN: 978-87-7119-226-1. Netpublikation.
- 14:04 Christensen, E.: *2 år efter starten på Nakuusa*. 57 sider. e-ISBN: 978-87-7119-228-5. Netpublikation.
- 14:05 Christensen, E.: *NAKUUSAP aallartimmalli ukiut marluk qaangi-unneri*. 61 sider. e-ISBN: 978-87-7119-230-8. Netpublikation.
- 14:06 Bengtsson, S., L.B. Larsen & M.L. Sommer: *Dødfødte børn og deres livsbetingelser*. 147 sider. ISBN: 978-87-7119-232-2. e-ISBN: 978-87-7119-233-9. Vejledende pris: 140,00 kr.

- 14:07 Larsen, L.B., S. Bengtsson & M.L. Sommer: *Døve og døvblevne mennesker. Hverdagsliv og levevilkår*. 169 sider. ISBN: 978-87-7119-234-6. e-ISBN: 978-87-7119-235-3. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 14:08 Oldrup, H. & A.-K. Højen-Sørensen: *De aldersopdelte fokusområder i ICS. Kvalificeringen af den socialfaglige metode*. 189 sider. e-ISBN: 978-87-7119-236-0. Netpublikation.
- 14:09 Fridberg, T. & L.S. Henriksen: *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004-2012*. 304 sider. ISBN: 978-87-7119-237-7. e-ISBN: 978-87-7119-238-4. Vejledende pris: 300,00 kr.
- 14:10 Lauritzen, H.H.: *Ældres ressourcer og behov i perioden 1997-2012. Nyeste viden på baggrund af ældredatabasen*. 142 sider. ISBN: 978-87-7119-239-1. e-ISBN: 978-87-7119-240-7. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 14:11 Larsen, M.R. & J. Høgelund: *Litteraturstudie af handicap og beskæftigelse*. 202 sider. ISBN: 978-87-7119-241-4. e-ISBN: 978-87-7119-242-1. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 14:12 Bille, R. & H. Holt: *Kommunal praksis på arbejdsskadeområdet. En kvalitativ analyse af fire jobcentres håndtering af arbejdsskader*. 102 sider. e-ISBN: 978-87-7119-244-5. Netpublikation.
- 14:13 Rosdahl, A.: *Fra 15 år til 27 år. PISA 2000-eleverne i 2011/12*. 160 sider. ISBN: 978-87-7119-245-2. e-ISBN: 978-87-7119-246-9. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 14:14 Bengtsson, S., K. Bengtsson, A.A. Kjær, M. Damgaard & C. Kolding-Sørensen: *Hvilken forskel gør en tilkendelse af førtidspension?* 144 sider. ISBN: 978-87-7119-247-6. e-ISBN: 978-87-7119-248-3. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 14:15 Bach, H.B.: *Skadelidtes reaktion på en verserende arbejdsskadesag*. e-ISBN: 978-87-7119-249-0. Netpublikation.
- 14:16 Weatherall, C.D., H.H. Lauritzen, A.T. Hansen & T. Termansen: *Evaluerings af "Fast tilknyttede læger på plejecentre". Et pilotprojekt*. 160 sider. ISBN: 978-87-7119-250-6. e-ISBN: 978-87-7119-251-3. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 14:17 Pontoppidan, M., N.K. Niss: *Instrumenter til at måle små børns trivsel*. 78 sider. e-ISBN: 978-87-7119-252-0. Netpublikation
- 14:18 Ottosen, M.H., A. Liversage & R.F. Olsen: *Skilsmissebørn med etnisk minoritetsbaggrund*. 256 sider. ISBN: 978-87-7119-253-7. e-ISBN: 978-87-7119-254-4. Vejledende pris: 250,00 kr.

- 14:19 *Antidemokratiske og ekstremistiske miljøer i Danmark. En kortlægning.* 86 sider. E-ISBN: 978-87-7119-255-1, Netpublikation
- 14:20 Amilon, A.G., P. Rotger & A.G. Jeppesen: *Danskernes pensionsopsparinger og indkomster 2000-2011.* 160 sider. ISBN: 978-87-7119-256-8. e-ISBN: 978-87-7119-257-5. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 14:21 Jonasson, A.B.: *Konsekvenser af dagpengeperiodens halvering.* 112 sider. ISBN: 978-87-7119-258-2. e-ISBN: 978-87-7119- 259-9. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 14:22 Siren, A. & S.G. Knudsen: *Ældre og digitalisering. Holdninger og erfaringer blandt ældre i Danmark.* 128 sider. ISBN: 978-87-7119-260-5. e-ISBN: 978-87-7119-262-2. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 14:23 Christoffersen, M.N., A.-K. Højen-Sørensen & L. Laugesen: *Daginstitutionens betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt.* 192 sider. ISBN: 978-87-7119-266-7. e-ISBN: 978-87-7119- 262-9. Vejledende pris: 190,00 kr.
- 14:24 Keilow, M., A. Holm, S. Bagger & S. Henze-Pedersen: *Udvikling af trivselsmålinger i folkeskolen. En pilotundersøgelse.* 180 sider. e-ISBN: 978-87-7119-263-6. Netpublikation.
- 14:25 Christensen, C.P., I.G. Andersen, P. Bingley & C.S. Sonne-Schmidt: *Effekten af It-støtte på elevers læsefærdigheder.* 80 sider. ISBN: 978-87-7119-264-3. e-ISBN: 978-87-7119-265-0. Vejledende pris: 80,00 kr.
- 14:26 Larsen, M.R. & J. Høgelund: *Handicap, uddannelse og beskæftigelse.* 78 sider. e-ISBN: 978-87-7119- 267-4. Netpublikation
- 14:27 Jakobsen, V., S. Jensen, H. Holt & M. Larsen: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2014.* 208 sider, ISBN: 978-87-7119-268-1. e-ISBN: 978-87-7119- 269-8. Pris: 200,00 kr.
- 14:28 Pejtersen, J.H. & T. Dyrvig: *Forebyggelse af udadreagerende adfærd hos ældre med demens.* 96 sider. ISBN: 978-87-7119-270-4. e-ISBN: 978-87-7119- 271-1. Pris: 90,00 kr.
- 14:29 Bengtsson, S., L.N. Johansen & C.E. Andersen: *Hjemmetræning. Evaluering af regelsættet om hjælp og støtte efter Servicelovens § 32 st. 6-9.* 102 sider. e-ISBN: 978-87-7119-272-8. Netpublikation.
- 14:30 Ottosen, M.H., D. Andersen, K.M. Dahl, A.T. Hansen, M. Lau-
sten & S.V. Østergaard: *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2014.* 248 sider. ISBN: 978-87-7119-274-2. e-ISBN: 978-87-7119-275-9. Pris: 250.00 kr.

- 15:01 Ottosen, M.H., M. Lausten, S. Frederiksen & D. Andersen: *Anbragte børn og unges trivsel 2014*. 122 sider. ISBN: 978-87-7119-276-6. e-ISBN: 978-87-7119-277-3. Pris: 120,00 kr.
- 15:02 Benjaminsen, L., T. Dyrvig & T. Gliese: *Livet på hjemløseboformer*. 144 sider. ISBN: 978-87-7119-278-0. e-ISBN: 978-87-7119- 279-7. Pris: 140,00 kr.
- 15:03 Gorinas, C. & V. Jakobsen: *Indvandreres og efterkommeres placering på det danske arbejdsmarked*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-280-3. e-ISBN: 978-87-7119- 281-0. Pris: 170,00 kr.
- 15:04 Niss, N.K., A. Kierkgård, A.-K. Højen-Sørensen & A.Aa. Hansen: *Barrierer for tidlig opsporing af alkoholproblemer i børnefamilier. En analyse af barrierer for frontpersonalet*. 145 sider. e-ISBN: 978-87-7119-282-7. Netpublikation
- 15:05 Bengtsson, S., A.L. Rasmussen & S. Gregersen: *Metoder i botilbud*. 208 sider. ISBN: 978-87-7119-283-4. e-ISBN: 978-87-7119- 284-1. Pris: 200,00 kr.
- 15:06 Larsen, M.R. & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2014*. 240 sider. ISBN: 978-87-7119-285-8. e-ISBN: 978-87-7119- 286-5. Pris: 240,00 kr.
- 15:07 Dietrichson, J., M. Bøg, T. Filges & A.-M.K. Jørgensen. *Skolerettede indsatser for elever med svag socioøkonomisk baggrund*. 144 sider. ISBN: 978-87-7119-287-2. e-ISBN: 978-87-7119-288-9. Pris: 140,00 kr.
- 15:08 Østergaard, S.V., A.B. Steensgaard, A.T. Hansen, S. Henze-Pedersen & J. Østergaard: *På vej mod ungdomskriminalitet. Hvilke faktorer i barndommen gør en forskel?*. 100 sider. e-ISBN: 978-87-7119- 289-6. Netpublikation.
- 15:09 Keilow, M. & A. Holm: *Udvikling af måleinstrument for elevadfærd og -holdninger. Basalinedata fra evaluering af folkeskolereformen*. 56 sider. e-ISBN: 978-87-7119-290-2. Netpublikation.
- 15:10 Albæk, K., H.B. Bach, R. Bille, B.K. Graversen, H. Holt, S. Jensen & A.B. Jonassen: *Evaluerings af mentorordningen*. 144 sider. e-ISBN: 978-87-7119-291-9. Netpublikation.
- 15:12 Christensen, E. & S. Baviskar: *Unge i Grønland. Med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb*. 128 sider. ISBN: 978-87-7119-293-3. e-ISBN: 978-87-7119- 294-0. Pris: 120,00 kr.

- 15:13 Christensen, E. & S. Baviskar: *Kalaallit nunaanni inuusuttut. Kinguaassiutitut tunngasut kinguaasiutitigullu innarliisarnertit qitiunneqarlutik*. 144 sider. ISBN: 978-87-7119-295-7. e-ISBN: 978-87-7119-296-4. Pris: 140,00 kr.
- 15:14 Rangvid, B.S., V.M. Jensen & S.S. Nielsen. *Forberedende tilbud og overgang til ungdomsuddannelse*. 99 sider. e-ISBN: 978-87-7119- 297-1. Netpublikation.
- 15:15 Amilon, A. (red.): *Inkluderende skolemiljøer – elevernes roller*. 288 sider. ISBN: 978-87-7119-304-6. e-ISBN: 978-87-7119- 300-8. Pris: 280,00 kr.
- 15:16 Amilon, A.: *Evaluerings af lokale initiativer for førtidspensionister*. 96 sider. e-ISBN: 978-87-7119- 301-5. Netpublikation
- 15:17 Jakobsen, V.: *Uddannelses- og beskæftigelsesmønstre i årene efter grundskolen. En sammenligning af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande og etniske danskere*. 144 sider. ISBN: 978-87-7119-305-3. e-ISBN: 978-87-7119- 306-0. Pris: 140,00 kr.
- 15:18 Christensen, G., A.G. Jeppesen, A.A. Kjær & K. Markwardt: *Udsættelser af lejere – Udvikling og benchmarking. Lejere berørt af fogedsager og udsættelser i perioden 2007-13*. 178 sider, e-ISBN: 978-87-7119-307-7. Netpublikation
- 15:19 Christensen, C.P. & C. Scavenius: *Et felteksperiment med Kærlighed i Kaos. Et forældretræningsprogram til familier med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder*. 96 sider. ISBN: 978-87-7119-308-4. e-ISBN: 978-87-7119- 309-1. Pris: 90,00 kr.
- 15:20 Larsen, M.R. & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse i 2014. Regionale forskelle*. 96 sider. ISBN: 978-87-7119-310-7. e-ISBN: 978-87-7119- 311-4. Pris: 90,00 kr.
- 15:21 Nielsen, C.P., M.D. Munk, M.T. Jensen, K. Karmsteen & A.-M.K. Jørgensen: *Mønsterbryderindsatser på de videregående uddannelser. En forskningskortlægning*. 168 sider. e-ISBN: 978-87-7119- 312-1. Netpublikation.
- 15:22 Sievertsen, H.H. & C.J. de Montgomery: *Børn i lavindkomstfamilier*. 105 sider. e-ISBN: 978-87-7119-313-8. Netpublikation.
- 15:23 Wendt, R.E. & A.-M.K. Jørgensen: *Forskningskortlægning, kvalitetsvurdering og analyse af udviklingen i skandinaviske dagtilbudsforskning for 0-6-årige i året 2013*. 98 sider. E-ISBN:978-87-7119-314-5. Netpublikation.

- 15:24 Termansen, T., T. Dyrvig, N.K. Niss, J.H. Pejtersen: *Unge i misbrugsbehandling*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-315-2. e-ISBN: 978-87-7119- 316-9. Pris: 170,00 kr.
- 15:25 Christensen, E.: *Det har vi lært af NAKUUSA*. 56 sider. e-ISBN: 978-87-7119-317-6. Netpublikation.
- 15:26 Christensen, E.: *Nakuusamit makku ilikkarpavut. NAKuusap meeqqanut isummorsorfiani ilaasortanik apersuineq*. 62 sider. e-ISBN: 978-87-7119-318-3. Netpublikation.
- 15:27 Keilow, M. & A. Holm: *Skalaer til måling af elevtrivsel på erhvervsuddannelserne. En analyse af data fra tidligere trivselsmålinger. Bidrag til Undervisningsministeriets udvikling af elevtrivselsmålinger på erhvervsuddannelserne*. 92 sider. e-ISBN: 978-87-7119-319-0. Netpublikation.
- 15:28 Andersen, D. & B.S. Rangvid: *Skoleudvikling med fokus på sprog i al undervisning. Implementering og elevresultater af udviklingsprogram til styrkelse af tosprogede elevers faglighed i de 2 første år*. 116 sider. e-ISBN: 978-87-7119- 320-6. Netpublikation.
- 15:29 Baviskar, S: *Grønlandere i Danmark. En registerbaseret kortlægning*. 102 sider. e-ISBN: 978-87-7119- 321-3. Netpublikation.
- 15:30 Siren, A., R.N. Brunner, R.C.H. Jørgensen: *"Øvelse gør mester" i Næstved Kommune. Evaluering af livskvalitet i forbindelse med et rehabiliteringsforløb på plejecentre*. 71 sider. e-ISBN: 978-87-7119-322-0. Netpublikation.
- 15:31 Holt, H., M. Larsen, H.B. Bach & S. Jensen: *Borgere I fleksjob efter reformen*. 208 sider. ISBN: 978-87-7119-323-7. e-ISBN: 978-87-7119- 324-4. Pris: 200,00 kr.
- 15:32 Keilow, M., M. Friis-Hansen, R.M. Kristensen & A. Holm: *Effekter af klasseledelse på elevers læring og trivsel*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-325-1. e-ISBN: 978-87-7119-326-8. Pris: 170,00 kr.
- 15:33 Christensen, E: *3-5 år efter ophold i Mælkebøtten – en opfølgning af 26 børn og unge*. 64 sider. ISBN: 978-87-7119-327-5. e-ISBN: 978-87-7119-328-2. Pris: 60,00 kr.
- 15:34 Christensen, E: *Meeqqanik inuusuttunillu 26-nik malinnaaqinneq - Mælkebøttenimit nuunnerinit ukiut 3-5 kingorna*. 64 sider. ISBN: 978-87-7119-329-9. e-ISBN: 978-87-7119- 330-5. Pris: 60,00 kr.
- 15:35 Benjaminsen, L. & H.H. Lauritzen: *Hjemløshed i Danmark 2015. National kortlægning*. 208 sider. ISBN: 978-87-7119-333-6. e-ISBN: 978-87-7119-334-3. Pris: 200,00 kr.

- 15:36 Nielsen, C.P., A.T. Hansen, V.M. Jensen & K.S. Arendt: *Folkeskolereformen. Beskrivelse af 2. dataindsamling blandt elever*. 137 sider. E-ISBN: 978-87-7119-335-0. Netpublikation.
- 15:37 Jensen, M.T., K. Karmsteen, A.-M.K. Jørgensen & S.B. Rayce: *Psychosocial function and health in veteran families - A gap map of publications within the field*. 220 sider. e-ISBN: 978-87-7119-336-7. Netpublikation.
- 15:38 Sievertsen, H.H.: *En god start – betydningen af alder ved skolestart for barnets udvikling*. 83 sider. e-ISBN: 978-87-7119- 337-4. Netpublikation.
- 15:39 Mehlsen, L., H. Holt, H.B. Bach & C. Törnfeldt: *Ressourceforløb. Koordinerende sagsbehandlere og borgeres erfaringer*. 108 sider. ISBN: 978-87-7119-338-1. Pris: 200,00 kr.
- 15:40 Kjer, M.G., S. Baviskar & Winter S.C.: *Skoleledelse I folkeskolereformens første år. En kortlægning*. 140 sider. e-ISBN: 978-87-7119-340-4. Netpublikation.
- 15:41 Benjaminsen, L., S.B. Andrade, D. Andersen, M.H. Enemark & J.F. Birkelund: *Familiebaggrund og social marginalisering i Danmark. En registerbaseret kortlægning*. 336 sider. ISBN: 978-87-7119-341-1. e-ISBN: 978-87-7119- 342-8. Pris: 330,00 kr.
- 15:42 Lausten, M., S. Frederiksen, R.F. Olsen, A.A. Nielsen & T.T. Bengtsson: *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer – del II. Rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995*. 128 sider. ISBN: 978-87-7119-343-5. e-ISBN: 978-87-7119- 344-2. Pris: 120,00 kr.
- 15:43 Niss, N.K. & I.S. Rasmussen: *Evaluering af satspuljen forebyggende indsatser for overvægtige børn og unge*. 129 sider. e-ISBN: 978-87-7119-345-9. Netpublikation.
- 15:44 Jakobsen, V., M. Larsen & S. Jensen: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2015*. 272 sider. ISBN: 978-87-7119-346-6. e-ISBN: 978-87-7119- 347-3. Pris: 270,00 kr.
- 15:45 Christensen, G., R.C.H. Jørgensen & M.R. Larsen: *Erfaringer med at ændre socialt mix i udsatte boligområder. Evaluering af brugen af anvisnings- og udlejningsredskaber som led i Landsbyggefondens 2006-10-midler*. 208 sider. ISBN: 978-87-7119-348-0. e-ISBN: 978-87-7119- 349-7. Pris: 200,00 kr.
- 15:46 Mehlsen, L., M.T. Jensen, A.-M.K. Jørgensen, R.E. Wendt & G. Christensen: *Effektfulde indsatser i boligområder til forebyggelse af kri-*

minalitet. En systematisk forskningsoversigt, nr. 1 af 4. 112 sider. ISBN:
978-87-7119-350-3. e-ISBN: 978-87-7119- 351-0. Pris: 110,00 kr.

DET HAR VI LÆRT AF NAKUUSA

INTERVIEW MED MEDLEMMER AF NAKUUSAS BØRNEPANEL

Undersøgelsen er den sidste i en række på fire delundersøgelser, der følger projektet NAKUUSA, der består af en række aktiviteter/projekter, der skal sikre, at børns vilkår og rettigheder styrkes i Grønland.

Denne undersøgelse ser på de unge, der er med i NAKUUSAs børnepanel. Undersøgelsen belyser følgende spørgsmål:

- Hvad har de unge i børnepanelet lært om børns rettigheder?
- Hvilke aktiviteter i NAKUUSA har de unge deltaget i?
- I hvilken grad har de unge viden om andre unge med sociale vanskeligheder?
- Hvad har de unge selv gjort for at tage ansvar, og hvem mener de generelt, har ansvaret for, at der gøres noget for at hjælpe børn og unge med sociale vanskeligheder?

Rapporten viser, at de unge i panelet ved meget om, hvilken betydning det har for børns liv, når forældrene har sociale vanskeligheder. Samtidig ser de unge rettighederne som adgang til et nyt liv for børn og unge i Grønland.

De adspurgte ønsker i høj grad at bidrage til, at der kan ske ændringer, men de ved meget lidt om, hvad der kan gøres. De fleste mener, at ansvaret for at hjælpe primært ligger hos forældrene. Ingen af de unge nævner offentlige tilbud som en mulighed for at få hjælp.

NAKUUSA-projektet har eksisteret siden 2011 og gennemføres af Departementet for Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender, Selvstyret i Grønland og UNICEF i Danmark.